

Study & Master

Support Pack | Grade 12

CAPS

Karolo 3

Setswana

Puo ya Gae

Karolwana e ya tshegetso **Kharikhulamong ya CAPS Setswana Mophato wa 12** e neelana ka ditirwana tekelelo tse di boleng.

Ditirwana tsothe di na le dikarabo. Barutwana ba ka mekamekana le tsona ka bobona kwa gae kgotsa tsa tlhama motheo wa go ikgopotsa kwa phaposing kgotsa thuto ka mafaratlhatlha. O na le tetla go gatisa kgotsa go fotokhopa karolwana ena kgotsa go e phasalatsa ka mafaratlhatlha a emeile kgotsa WhatsApp.

Cambridge University Press ke mophasalatsi yo o ipelang wa Aforika Borwa mme re neelana ka korolwana ena re arabela tlhoko ya go tshegetsa barutabana le barutwana mo nakong ya fa dikolo di tswetswe le karolwana e e setseng ya ngwaga wa sekolo wa 2020.

Go bona tshedimosetso go feta ka dikwalwa tsa *Study & Master* CAPS- tse di dumeletsweng le didiriswa tse di boleng, etela www.cambridge.org

We are all in this together!

Papatso

Tshekatsheko ya dipapatso

Fa re sekaseka dipapatso go lebelelwa diponagalo tse di solofelwang mo dipapatsong go bona ka fa di tlhotlheletsang mmuisi ka gone. Tsaya fela gore papatso ke sengwe se se marara, se se tlhokang gore o se rarabolole.

Diponagalo tsa papatso:

a) Maitlhommo

Bontsi jwa dipapatso ke ditlangwa tse di batlang go tlhotlheletsa baamogedi ba tshedimosetso go reka dithoto kgotsa ditirelo. Le gale go na le dipapatso dingwe tse di nayang tshedimosetso fela.

Lebelela dipapatso tse di fa tlase fa:

1.1. Papatso e e rekisang kungo.

A o mabadibadi?

A o mabadibadi mo sefatlhegong, mo mmeleng kgotsa o na le methalo fa morago ga maoto – methalothalo e e tlholwang ke go oketsega ga bokete jwa mmele?

Ikanye *Tissue Oil*

Tissue Oil e tihomamisitswe go nna le bokgoni jwa go tokafatsa letlalo, le go fokotsa mabadi. E nonotsha letlalo la bogodi e bile e nonoela bonolo mo letlalong e le tlogela le le lentle, mme le sa tshutshume. O itshasa sefatlhego le mmele gabedi ka letsatsi go bona dipholo tse di namatshang.

O ka bona tshedimosetso ya tlaleletso ka go etela weposaete ya www.tissueoil.org kgotsa fa o ka etela mmakhemese/rrakhemese yo o gaufi.

1.2. Papatso e e nayang tshedimose tso fela

LENAANE LE LE RAGOSANG BAITHUTI GO BONA LOKWALO LWA MAREMATLOU

Botsamaisi le bolaodi jwa Sekolo sa Tlaleletso ya Dithuto sa Thagoso bo laetsa baithuti ba ba sa dirang sentle mo ditlhatlhobong tsa Marematlou mme ba eletsa go tokafatsa dipholo go inakanya le setheo sa bona.

Ikwadiso e buleletswa

Makwalokopo a ka bonwa kwa sekolong ka tuediso e potlana ya R20.00 fela.

Madi otlhe a ikwadiso ke R500.00 mme a **tlhatlhelelo** ona ke R100.00 serutwa sengwe le sengwe ka kgwedi mo dikgweding di le robongwe fela.

O ka bona tlhatlhelelo ya maemo a a kwa godimo mo dirutweng tse di latelang:

Setswana HL, Mathematics, Mathematical Literacy, Life Sciences, Economics, Accounting, Business Studies, Physical Sciences le Agricultural Sciences.

Ditlhokego:

- Lokwalo lwa pegelo ya dipholo tsa Marematlou
- Lokwaloitshupo

Tswalelo ya ikwadiso: 31 Ferikgong 2014.

Dithuto di simolola ka: 03 Tihakole 2014.

Ela tlhoko: O seke wa salela morago, dirisa tšhono e go tokafatsa dipholo gore o tle o bone lokwalo lwa marematlou.

Tshedimose tso e bonwa go: Modise Modiseemang

Nomoro ya mogala: 073 774 7654

Imeli: mmodiseemang@yahoo.com

b) Ditshwantsho

Ditshwantsho tsotlhe tse di tlhagelelang mo papatsong di na le maikaelelo kgotsa maitlhommo a a tshwanetseng go fitlhelelwa. Maikaelelo ke go tlhotlheletsa kgotsa go ngokela kgatlhego ya badirisi.

c) Puo

Mafoko a a mo papatsong a tlhophilwe sentle ka kelotlhoko le ka maikaelelo. Puo ga e dirisetswe fela lefifing. Mafoko a tlhagisa kgangkgolo ya papatso.

d) Baamogedi ba tshedimose tso

Baamogedi ba tshedimose tso ya dipapatso go le gantsi ke badirisi. Badirisi ba ka farologana go ya ka bogolo, lotso, bong, maemo a botshelo gore ke batho ba ba ingwayang ka la pele, ba ba magareng kgotsa ba ba itsholetseng, gore ba agile kwa mafatsheng afe jalojalo. Mo godimo ga se, go na le dipapatso tse di totileng baagi fela ka kakaretso. Makasini wa metshameko go le gale o tota batshameki le barati/balatedi ba metshameko fela, fa wa tsa kgwebo o tota ba ba nang le kgwebo fela kgotsa ba ba nang le kgatlhego ya go tsamaisa kgwebo.

POTSO 1

- Pharologano fa gare ga dipapatso tse di fa godimo ke efe?
- Go bapatsiwa eng mo ditshwantshong tse?
- Go ya ka wena, ke papatso efe e e ka go tswelang mosola? Tshegetsa ntlha ya gago ka lebaka.

Khathunu

Dikhathunu di ngokela batho ba dingwaga tse di farologaneng. Bagolo ba di ratela gore di a tshegisa, di na le bokao jo bo iphitlhlileng mme bo tebile. Di dirisiwa go tlhagisa kakanyo e e rileng kgotsa go ngokela kgatlhego go lepa maemo kgotsa motho yo o rileng, yo o itsegeng thata. Go le gantsi dikhathunu di tlhagisa dintlha tsa gajaana tsa seloago kgotsa tsa sepolotiki ka mokgwa o o tshegisang.

Tlhagiso ya setshwantsho sa motho yo o itsegeng e e bontshang go fetelediwa ga karolo/dikarolo dingwe tsa gagwe tsa mmele mme o bona sentle gore go buiwa ka ga mang kgotsa setshwantsho se, ke sa ga mang (Caricature).

Ditshwantsho tsa mothale o, di ka kgopisa motho kgotsa di ka mo akgola mme di ka dirisiwa go fitlhelela maitlomo a sepolotiki kgotsa e ka nna go tshegisa fela.

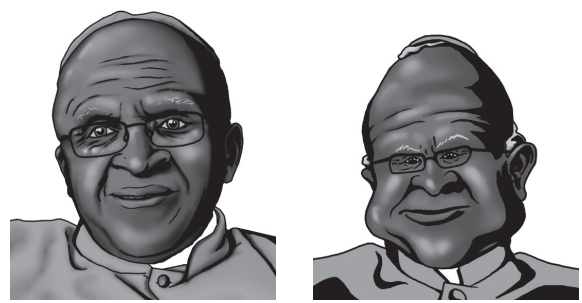
POTSO 2.1

Sekaseka ditshwantsho tse di latelang mme o bue gore mo setshwantshong sengwe le sengwe go feteleditswe eng?

i)

ii)

Go mefuta e e farologaneng ya dikhathunu:

- Khathunu e e tlhagisang setshwantsho mme go kwadilwe mafoko a tlhaloso fa tlase.
- Khathunu e e nang le ditshwantsho tse dintsinzana tse di rulagantsweng go ya ka tatelano e e maleba go tlhalosa maemo, mme e humile tshegiso.
- Khathunu e e tlhagisang maemo a a gagametseng ka segalo le ditshwantsho tse di humileng tshwantshanyo le kobiso go tlhagisa maemo a seloago kgotsa a sepolotiki ka mokgwa o o tshegisang. Go le gantsi go dirisiwa dipudula go kwalela mafoko a mmuisano.

Tshekatsheko

Go bothokwa go lebelela dintlha tse di latelang:

a) Baanelwa

- A ke batho ba ba ikemetseng kgotsa ba emetse mofuta o o rileng wa batho go ya ka fa go akanngwang ka bona.
- Ditshwantsho tse, di tlhagisitswe sentle kgotsa dikarolo dingwe tsa bona di feteleditswe? Difatlhego tsa baanelwa di tlhagisa maikutlo afe?
- Puo ya mmele mo baanelweng e tshitshinya gore ba amana jang?

b) Maitshetlego

- Lefelo la ditiragalo le nako e di diragalang ka yona.
- A tlhagiso ya khathunu e, e bontsha ntlha e e totobetseng kgotsa ke maitlhamelwa fela?

Ke bokao bofe jwa seloago jo bo tlhagiswang ke khathunu e?

c) Tirisopuo le matshwaopuiso

- Tlhopho ya mafoko. A go dirisitswe puo ya kwa mmileng kgotsa puo ya ka gale kgotsa e e dirisiwang le go tlhaloganngwa ke batho ba ba rileng fela?
- Matshwaopuiso a dirisitswe jang go tshitshinya tlhagiso ya maikutlo?
- Mokwadi o tlhagisa jang ntlha ya go fetsa mogopolo ka maemo a motho kgotsa ka motho yoo ka boene?
- A mokwadi o dirisitse matshwao go emela kakanyo kgotsa sengwe se se rileng?

d) Ditiragatso

- Go diragala eng mo khathunung?
- Ditiragalo tsa khathunu di tlhagisiwa jang?
- Ela tlhoko gore ditiragalo di tlhagisiwa ka botlhale go dirisiwa mela.

e) Maitlhommo

- Maitlhommo a khathunu ke go ruta, go naya tshedimosetso, go itumedisa kgotsa go tshegisa.
- A maitlhommo a, a totile ditiragalo tsa nako e e fetileng, ya gajaana kgotsa ya mo isagweng?
- Lepele le lemorago la khathunu e, le tlhagisa eng?
- Fa o sekaseka khathunu o akanye gore ke ka ntlha ya eng e tshwanetse go tshegisa le fa wena o sa e bone e le motlae.

Buisa dikhathunu tse di latelang

POTSO 2.2

- 1.1.1. Mokwadi o bontsha ka eng gore moanelwa wa mosadi o šakgetse?
- 1.1.2. Ke eng se se bontshang fa moanelwa wa monna a tshogile?

f) Mmala

Bontsi jwa dikhathunu bo dirisa mmala o montsho le o mosweu go gorosa bokao fa tse dingwe di dirisa mebala e e farologaneng. Dipotso tse o tshwanetseng go di ipotsa ke tse di latelang:

- Go dirisitswe mmala ofe?
- Ke mmala ofe o o dirisitsweng thata go gaisa e mengwe?
- A go mmala mongwe o o boeleditsweng kgotsa go dirisitswe mmala o le mongwe fela?

Bokao jo bo ka tlhagisiwang ke mebala:

- **Bontsho** Bosula, selelo, go se itumele go le gantsi, go bontsha fa maemo a gagametse kgotsa fa motho a tsamaya le dinako, a sa salela morago.
- **Bosweu** Kgalalelo, go se nne le selabe, go itsheka, go se bontshe maikutlo.
- **Bohibidu** Maikutlo a a maatla, lerato, bothitho, go repa ka dinako dingwe o bontsha go itumela go tseneletseng kgotsa kamano ya lerato.

- **Botala jwa legodimo** Go ritibala maikutlo, kagiso, go ikutlwa o babalesegile, go nna le thulaganyo.
- **Botala jwa tlhaga** Tlhago, masego, pholo, lefufa, ke letshwao le le bontshang go nonofalela go ka ntsha maungo.
- **Serolwane** Go itumelela sengwe, le go bontsha bothitho jwa maemo a motho a leng mo go ona. Ka dinako dingwe e ka nna letshwao la tlalelo le tšhakgalo.
- **Phepole** Go nna mo maemong a segosi kgotsa a khumo, bothhale, semowa, dikgolagano tsa lerato/thobalano.
- **Bofitshwa** Maatla, go ikanyega, bothitho, go repa, pabalesego.
- **Mmala wa namune** Go tota sengwe o sa dikadike, go itumela thata, go nna matlhagatlhaga, bothitho. Fa mmala o mohibidu o dirisiwa mmogo le wa namune mebala e, e ngokela kgatlhego.
- **Pinki** Lerato, bošwa, go itekanetse go ka dirisiwa, maatla, lesedi.

Mebala e ka dirisiwa mmogo go gorosa molaetsa/bokao ka kakaretso:

- **Bohibidu, botala jwa legodimo le bosweu** Go kaya go rata naga (Mo folageng ya naga ya Australia).
- **Bohibidu, botala jwa tlhaga le bofitshwa** Di kaya lefatshe le tlhago.
- **Mebala e e supa ya folaga ya Aforikaborwa** E kaya naya e enang le batho ba ba farologaneng go ya ka mmala, lotso le puo.

Dipotso tse di ka bodiwang (Ke dikao fela. Ga di tlhoke dikarabo gajaana:

- Go dirisitswe mmala ofe?
- Go dirisitswe popego kgotsa paterone e e ntseng jang? (A di kgolokwe, khutlotharo kgotsa khutlonne?)

g) Bogolo jwa khathunu

- A go na le setshwantsho sengwe se se fetang tse dingwe thata kgotsa se sennye go gaisa?
- Ke dikarolo dife tsa mmele tse di feteleditsweng fa setshwantsho se thalwa?

h) Setlhogo

- Mokwadi o naya khathunu setlhogo gore go tlhaloganyege sentle gore e bua ka ga eng.
- Setlhogo se se neetsweng ke sefe?
- A setlhogo se senola sengwe ka ga maemo, nako kgotsa moanelwa mongwe?

i) Matshwao

Letshwao la sengwe le diriswa go emela kakanyo e e rileng. Ka dinako dingwe go bonolo go tlhaloganya bokao jo bo goroswang ka letshwao fa ka dinako tse dingwe gone bokao jo, bo iphitlhile.

- Ke matshwao afe a a dirisitsweng?
- Ke ka ntlha ya eng go dirisitswe matshwao a?
- A go bonolo go bona bokao jo bo goroswang ke letshwao le, kgotsa go thata go ka tlhaloganya ka ntlha ya fa letshwao le, le le bokaobontsi?

j) Segalo

Segalo se ka bontsha maikutlo a mokwadi mo ntlheng e e mo leisong.

k) Tlhagiso ya sefatlhego

Tlhagiso ya sefatlhego e golagane le dikakanyo le maikutlo a moanelwa. O tshwanetse go ipotsa gore tlhagiso ya sefatlhego e dirisitswe jang?

l) Mekgwa ya tlhotlheletso ya maikutlo:

- **Pheteletso**

Ka dinako dingwe mokwadi o dirisa pheteletso go tlhalosa diponagalo kgotsa dilo, a dira se go aga ntlha e e rileng. Pheteletso e, e ka tlhagelela ka sefatlhego/ mmele le diaparo tsa moanelwa. Mokwadi fa a dira jalo, o dira a na le lebaka, ga a dire fela.

- **Papiso**

Mokwadi a ka bapisa dilo tse pedi tse di sa tshwaneng. Dilo tse di tshwantshanngwang tse, di na le diponagalo tse di tsamaelanang ka bokao kgotsa tiriso. Se, se dirwa go tlhalosa kakanyo e e rileng. Fa o sena go buisa khathunu, o tshwanetse go tlhola gore papisokgolo mo dilong tse, ke efe?

- **Kobiso**

Go tshwantshanngwa dilo tse pedi tse di sa tshwaneng. Kobiso e tlhalosa pharologano fa gare ga dilo ka fa dilo di leng ka gone, le ka fa di tshwanetseng go nna ka gone.

Dipotso tse di ka bodiwang: (ke dikao fela, ga di tlhoke dikarabo

- Khathunu e, e tlhagisa ntlha efe?
- Kakanyo ya mokwadi ka ntlha e, ke efe?
- Motho yo mongwe fela fa a buisa setshwantsho se sa khathunu a ka tlelwa ke kakanyo efe?
- A khathunu e, e na le tlhotlheletso nngwe?
- Ke mekgwa efe gape e mokwadi a neng a ka e latela go dira gore e nne le tlhotlheletso ya maikutlo?

- **Ntlha le kakanyo**

Fa go tlhaeletsanwa ka gale go tlhagisiwa dintlha le dikakanyo go gorosa molaetsa. Ntlha ke boammaruri jwa maemo kgotsa selo, ga bo fetoge, fa kakanyo e tlhagisa ka fa motho a boneng dilo ka teng a le esi, mme a ka farologana ke ka fa yo mongwe a ka bonang tsona dilo tseo ka teng. Mokwadi fa, ke gore o tlhagisa ntlhakemo ya gagwe ka ga sengwe kgotsa ka ga mongwe.

Dikao:

- Fa o batla go ketefalelwa ke botshelo o tlhophe go nna modiredipuso.(kakanyo)
- Batshameki ba kirikete ba makgakga.(kakanyo)
- Lefatshe le kgolokwe.(ntlha)
- Banna ba Batswana ke bo dišaše.(kakanyo)

DIKARABO

PAPATSO

POTSO 1

- a) Papatso ya 1.1 ke ya kungo mme ya 1.2 ke ya tshedimose tso.
- b) Karabo e morutwana a tla e nayang e a sekasekiwa go ya ka bomaleba jwa dintlha
- c) Ka papatso ya 1.1 go totilwe batho ba ba nang le bothata jwa letlalo fa papatso 1.2 e totile batho ba ba batlang go tokafatsa dithuto tsa lokwalo lwa marematlou

DIKHATHUNU

POTSO 2.1

- I. Moporesidente wa pele wa naga, rre Nelson Mandela.
- II. Go feteleditswe moriri le matlho.
- III. Mobishopomogolo Desmond Tutu.
- IV. Go feteleditswe nko le marama.

POTSO 2.2

- 1.1.1. O eme ka dinao, puo ya mmele – fa a ema o bontsha a šakgetse.
- 1.1.2. Matlho a bontsha go tlalelwa, molomo o bontsha fa a goa go kopa thuso.